

Tema: Pedagogikaliq texnologiya tu`sinigi, onin` ta`riyleri ha`m metodikadan ayirmashilig`i. Pedagogikaliq texnologiya tu`rleri.

Reje:

1. Pedagogikaliq texnologiyandin` tu`sinigi, ta`riyleri haqqinda
2. Pedagogikaliq texnologiyandin` klassifikatsiyasi
3. Pedagogikaliq texnologiyalardin` tu`rleri haqqinda tu`sinik
4. Pedagogikaliq texnologiya menen metodika arasindag`i pariqlar

Maqseti:

- Talabalar pedagogikaliq pedagogikaliq texnologiya tu`sinigi, ta`riyleri haqqindag`i bilimlerin bekkemleydi.
- pedagogikaliq texnologiyandin` da`rejeleri ha`m bag`darlari menen tanisadi
- Talabalar pedagogikaliq texnologiya menen metodika arasindag`i pariqlardi tu`sinip aladi.

Tayanish tu`sinikler: Empirik, kognitiv, evristik, kreativ, modul, kishi modul, birlamshi modul, modul toplami, modul da`rejesi, algoritim, algoritmlastiriw, birlamshi algoritmler inversion, inklyuziv h.t.b.

Pedagogikaliq texnologiya tu`sinigi ken` ko`lemli, ko`p ma`nili tu`sinik bolip, ol ta`lim – ta`rbiya a`meliyatini rawajlandiriw talaplari tiykarinda kelip shiqqan ha`m ha`zirgi ku`nde pedagogika, psixologiya pa`nlerinde o`z ornina iye.

Ta`lim- ta`rbiya protsesinin` mazmuni, maqseti ha`m uaziypalari uaqittin` o`tiwi menen ken`eyip bariwi na`tiyjesinde onin` forma ha`m usullari da rawajlanip barmaqta.

Islep shig`ariwdag`i texnologiyada tu`rli materiallarga islew beriw tiyisli ka`sip ustalari ta`repinen a`melge asiriladi. Pedagogikaliq texnologiyada bolsa islew beriletug`in material oqiwshi(ta`lim aliwshi) nin` aqiliy, ruwxiy, a`deplilik sipatlari bolip, olarg`a oqitiwshi, ta`rbiyashi ta`repinen belgili maqsetlarge erisiw jolinda ha`r tu`rli ta`sirler o`tkeriledi. Pedagogikaliq texnologiya tu`sinigi XX- a`sirde payda bolip, to`mendegisherawajlaniw basqishlarinan o`tip kelmekte.

Da`slep bul tu`sinik 1940 jillardan 50- jillarg`a shekem G`Bilimlendiriwde texnologiyaG` dep qollanip, oqiw protsesinde auduovizual texnika qurallaridan paydalaniwdi an`latqan.

Audio qurallar esitiw arqali informatsiyani u`yreniw, o`zlestiriw imkaniyatini jaratadi

Vizual ko`rgizbeli qurallar pedagogikaliq texnologiya protsesinde oqiwshilardin` ko`zi menen ko`riwine mo`lshirlengen barliq oqiw qurallarini o`z ishine aladi . Uaqittin` o`tiwi menen bulardi qollanip da`rejesinin` ken`eyip bariwi na`tiyjesinde mazmunida o`zgerip bardi.

- 50- jillar ortasidan 60- jillarg`a shekem G`Bilimlendiriw texnologiyasiG` atamasi qollanilip, bunda programmalastirilg`an bilim beriw ko`zde tutilg`an.
- 60- jillarda G`Pedagogikaliq texnologiyaG` atamasi qollanilip, ol aldin-ala jobalastirilg`an ha`m onin` aniq belgilengen maqsetlerge erisiwdi ta`miynleytug`in oqiw proyeyini bildirgen.
- 80- jillardin` basidan pedagogikaliq texnologiya dep ta`limnin` komp`yuterli ha`m informatsiyaliq texnologiyalardi jaratiw`ga aytilg`an.

Pedagogikaliq texnologiyandin` ha`r tu`rli ta`riyleri bar bolip, ha`r bir ta`riyp belgili bir ko`z- qarastan jantasiwda belgileydi. Ayirim tiykar`i ta`riylerdi ko`rip shig`amiz:

Texnologiya- belgili bir iste, sheberlikte, qollanilatug`in usullar, jollar jiyindisi.

Pedagogikaliq texnologiya- oqitiwshinin` sheberligine baylanisli bolmag`an halda pedagogikaliq pedagogikaliq jetiskenlikni ta`miynleytug`in oqiwshi shaxsin qaliplestiriw protsesinin` proekti.(V.P.Bespal`ko)

Pedagogikaliq texnologiya- ta`limnin` jabalastirilatu`g`in na`tiyjelerge erisiw protsesi haqqinda (I.P.Vol`kov)

Pedagogikaliq texnologiya- oqiw xizmetinde oqiwshilar ha`m oqitiwshi ushin so`zsiz qolayli sha`rayatlar menen ta`miynlewin joybarlaw, sho`lkemlestiriw ha`m o`tkeriw boyinsha ha`mme detallari oylap shig`ilg`an birgeliktegi pedagogikaliq xizmet modeli.(V.Monaxov)

Pedagogikaliq texnologiya- bul sistemali pikirlew usilin pedagogikag`a sin`diriw, basqasha aytqanda pedagogikaliq protsessti bir sistemag`a keltiriw. (Sakomoto)

Pedagogikaliq texnologiya- oqitiwshinin` oqiw qurallari ja`rdeminde oqiwshilarg`a aniq jag`day ha`m izbe- iz ta`sir ko`rsetiw ha`m bul xizmettin` na`tiyjesi olarda aldin-ala belgilengen sipatlarda qa`liplestiriw protsesi.(N.Saydahmedov)

Joqarida aytilg`an pikirler tiykarinda pedagogikaliq texnologiyanin` en` qisqa ha`m uliwmalastirilg`an ta`riypin to`mendegishe ataymiz:

Pedagogikaliq texnologiya- ka`mil insandi qa`liplestirw xizmeti.

Sonin` menen birge pedagogikaliq texnologiyanin` ken` ko`lemlil, ko`p ma`nili tu`sinik ekenligin esapqa alg`an halda onin` to`mendegishe ja`ne bir neshe ta`riyplerin usinamiz:

Pedagogikaliq texnologiya- ta`lim metodlari, usillari, jollari ha`m de ta`rbiyaliq qurallar jiyindisi: ol pedagogikaliq xizmettin` sho`lkemlestiriw metodikalig qurallar jiyindisi.

Pedagogikaliq texnologiya- mag`liwmatlardi o`zlestiriw ushin qolayli forma ha`m usilda beriw ha`m o`zlestiriw protsesinen ibarat.

Demek, pedagogikaliq texnologiya insang`a(ta`lim- ta`rbiya aliwshig`a) aldin-ala belgilengen maqset boyinsha ta`sir ko`rsetiw.

2) Ha`r qanday sotsialliq ha`diyseler siyaqli pedagogikaliq texnologiyanin` da ilimiylik ta`repten u`yreniwshi pa`n tarawi bar bolip oni pedagogikaliq texnologiya pa`ni dep ataydi.Sol pedagogikaliq texnologiya pa`ni o`z na`wbetinde zamanagoy ta`lim- ta`rbiyanin` en` maqsetke muwapiq jollari ha`m usillarin izertlewshi teoriyalig pa`n ha`m oqiw pa`ni degen tu`rlerge ajiraladi.

Pedagogikaliq texnologiya teoriyalig pa`n sipatinda pedagogika pa`ninin` ayriqsha bag`darin payda etedi.O`z maqseti, uaziypalari, mashqalalari, metodologiyasi ha`m basqada teoriyalig tiykarlarg`a iye. O`zinin` mashqalalarin sheshiwde basqada ko`plegen pa`nler menen baylanislarg`a iye.

Pedagogikaliq texnologiya: teoriyalig pa`n sipatinda ta`lim-ta`rbiya tarawinda isenimli na`tiyjege erisiw da`rejesin arttiriw mashqalasin izertlew menen shug`illanadi.

Oqiw pa`ni ko`rinishinde pedagogikaliq texnologiyalardi sotsialliq ha`diyse, teoriyalig pa`n, ta`lim- ta`rbiya sistemasi protsesi, pedagogikaliq xizmet ha`m metodikalari, baylanisli pa`nlerdin` ilimiy-izertlew tarawi sipatinda ha`t tu`rli bilimlendiriw mekemelerinde belgilengen oqiw bag`darlamasi tiykarinda u`yretiwden ibarat.

Pedagogikaliq texnologiyanin` da`rejeleri:

Uliwma pedagogikaliq texnologiya tu`rlishe da`rejedegi sistemalardi o`z ishine aladi. Ol ayirim orindag`i, rayondag`i, bilimlendiriw mekemesindegi yamasa ta`limnin` ayirim basqishindag`i ha`mme ta`lim- ta`rbiya protsesine tiyisli boladi.

Jeke texnologiya ta`lim- ta`rbiya mazmuninin` ayirim bag`darlarin a`melge asiriw usillari ha`m prdmetleri jiyinag`in o`z ishine aliwshi pedagogikaliq sistemalardi qamtip aladi. Bug`an ayirim pa`nlerdi oqitiw texnologiyalari, basshinin`, oqitiwshinin` islew texnologiyalari kiredi.

Kishi texnologiyalar- oqiw- ta`rbiya protsesinin` ayriqsha bo`limlerin o`z ishine aladi. Ol ayirim didaktikalig ha`m ta`rbiyalig ma`selelerdi sheshiw menen shug`illanadi.Olarg`a sabaq texnologiyalari, tu`siniklerdi qa`liplestiriw, taza bilimlerde o`zlestiriw ha`m erkin islew texnologiyalari, oqiw materiallarin ta`kirarlaw, o`zlestiriwin ha`m ta`rbiyasin baqlaw texnologiyalari ha`m de ayirim ilajlardi sho`lkemlestiriw ha`m a`melge asiriw texnologiyalari kiredi.

Pedagogikaliq texnologiyanin` klassifikatsiyasi

Pedagogikaliq texnologiya to`mendegishe belgilerge baylanisli klassifikatsiyalanadi:

- qollaniw da`rejesi boyinsha: uliwmapedagogikaliq
- filosofiyaliq tiykarlari boyinsha: ma`jbu`rlew pedagogikasi

- tiykarg`i rawajlandirivshi faktori boyinsha: sotsiogen, yag`iniy tiykarg`i itibar ja`miyettin` aktiv ag`zalari bolg`an ka`mil insanalardi ta`rbiyalawg`a qaratilg`an. Biogen faktorlarga yag`iniy shaxstin` ha`r ta`repleme rawajlaniwina da itibar qaratilg`an halda.
- o`zlestiriv kontsepsiyasi boyinsha: assotsiativ- reflektor bolip, suggestiya (misal, o`rnək ko`rsetiw) g`a su`yengen halda.
- jeke belgi- sipatlar boyinsha bag`darlang`anlig`i.
- xabarli yag`iniy bilim, ta`jiriye, ko`nlikpelerdi qa`liplestiriv ha`m bekkemlewge bag`darlang`an.
- mazmun o`zgeshelikleri boyinsha: du`n`yaliq, texnokratik, uliwma orta ta`lim mazmuninda bolip, ta`lim- ta`rbiya protsessin sho`lkemlestiriv ha`m alip bariwda didaktikag`a orayliq orin beriledi.
- basqariw tu`ri boyinsha: da`stu`riy- klassik bolip, og`an ta`limnin` texnikaliq qurallari qosilg`an.
- balag`a qarim-qatnas boyinsha: avtoritar.
- ko`p qollanilatug`in metodlar boyinsha: tu`sindiriv- illyustratsiyalaw.
- bilim aliwshilardin` kategoriyalari boyinsha: uliwmalıq.

E) Pedagogikaliq texnologiyalardin` bag`darlari ko`p bolip, olar to`mendegishe:

Ha`zirgi da`stu`riy ta`lim. xvll a`irde Ya. A. Komenskiydin` didaktikaliq ko`z- qaraslari tiykarında rawajlanip, ha`zirgi mekteplerde en` ko`p qollanilatug`in klass- sabaq sistemasin ibarat. Zamanagoy pedagogikaliq texnologiyalar tiykarinā sol sistemasini tu`rli bag`darlarda jetilistiriv maqsetinde jaratılıp, ha`zirgi ku`nde tu`rli bag`darlarda rawajlanbaqta.

Pedagogikaliq protsessi jetilistiriv oni oqiwshi shaxsina bag`darlawg`a tiykarlang`an pedagogikaliq texnologiyalar: birge islesiw pedagogikasi, ta`limnin` adamgershilikke tiykarlang`an texnologiyasi ha`m basqalar

Oqiwshinin` xizmetin ha`reketlendiriw tiykarindag`i pedagogikaliq texnologiyalar: mashqalali ta`lim, oyınlar, tayanish tu`sinikleri jazilg`an konspektleri texnologiyalari h. b.

Oqiw materialin didaktikaliq jaqtan jetilistiriv ha`m qayta ko`rip shig`iwg`a tiykarlang`an pedagogikaliq texnologiyalar: Bul texnologiyalar u`yrenilip atirg`an bilimlerin` didaktikaliq sistemasini teren` mazmunga` iye bolıwi, bilimlerge sistemali ko`z- qarastan jantasiw, oqiwshilarg`a bilim aliwdin` en` maqsetke muwapiq jollarin u`yretiw siyaqli printsiplerge tiykarlanadi. Oqiw protsesin na`tiyjeli basqariw ha`m sho`lkemlestirivge tiykarlang`an texnologiyalar: Bul texnologiyalarg`a differentsiallastirilg`an, jeke bag`darlastirilg`an ta`lim texnologiyalari, ta`limnin` ja`ma`a`t usili, toparli komp`yuterli ta`lim texnologiyalari kiredi. Ta`biyatqa muwapiqlastirilg`an pedagogikaliq texnologiyalar: Bularg`a oqiwshinin` ta`biy imkaniyatları, ta`lim- ta`rbiya protsesin sho`lkemlestirivdin` ta`biy imkaniyatları ha`m basqa ta`biyatqa muwapiq imkaniyatlardan toliq paydalaniwdi a`melge asiriwg`a tiykarlang`an pedagogikaliq texnologiyalar.

Rawajlandirivshi ta`lim texnologiyalari: Bularg`a oqiwshi shaxsinin` paydali sipatların ayirim tarawlardag`i bilimlerdi, do`retiwshilik qa`biletlerin rawajlandirivshi texnologiyalar kiredi.

Bulardan basqa jeke (oqiw pa`nleri) pedagogikaliq texnologiyalari, al`ternativ ha`m de avtorliq pedagogikaliq texnologiyalari bag`darlari da bar.

Sonday- aq ha`zirgi ku`nde pedagogikaliq texnologiyalardin` basqa bag`darlari da bar bolip, olardan tiykarg`ilari empirik, kognitiv, evristik, kreativ, inversion, integrativ, adaptiv, inklyuziv pedagogikaliq texnologiyalardan ibarat.

Empirik- (ta`jiriye) seziw ag`zalari arqali bilim aliw. Bul texnologiyada tiykarg`i itibar seziw ag`zalarinin` ta`biy rawajlang`anlig`ina su`yengen halda bilim beriw ha`m olardi ja`na`de jetilistiriv bariwg`a qaratiladi.

Kognitiv- (bilivge tivisli) a`tiraptag`i du`n`ya haqqindag`i bilimler shen`berin ken`eytiriv texnologiyasi. Ol bo`limlerge ajratıp oylawdi qa`liplestiredi, biliv talapların rawajlandiradi.

Evristik- (haqiqatti tabiw) bag`darlawshi sorawlar beriw joli menen bilim beriw, tapqirliq, aktivlikti rawajlandiriwg`a xizmet etiwshi, oqiw- izleniw ta`lim metodi, optimallasqan (ko`p variantlardan en` kereklesin tan`law) pikirlew rawajlandiradi.

Kreativ – (do`retiwshen`) izertlew xarakterine, o`zgesheligine iye bolip, oqiwshilardi maqsetke bag`darlang`an do`retiwshen` pikirlew qa`bitletin aktiv rawajlandiradi. Inversion – (almastiriw) xabarlar ha`r ta`repleme u`yreniw, ornin almastiriw o`zgesheligine iye bolip, pikirlew sistemasin qa`liplestiredi.

Integrativ- xabarlar sho`lkemlestiriwshi sheksiz ko`plegen kishi bo`limlerdin` o`z-ara ajiralmas baylanislilig`i, olardin` (bir pu`tinligi) tiykarinda tek bir duris sheshimdi aniqlaw.

Adaptiv – (**iykemlestiriw**) xabarlar u`yreniw ha`m olardan paydalanuw, iykemlestiriw tiykarinda ku`tilgen na`tiyjege erisiw.

Inklyuziv- (ten`lik) oqitiwshi menen oqiwshinin` o`z-ara qarim-qatnasinda ten`lik tiykarinda ta`lim-ta`rbiya protsessin sho`lkemlestiriw. Sonin` menen birge imkaniyati sheklengen oqiwshilardi deni saw oqiwshilar menen birgelikte oqiwin ta`miyinlewshi pedagogikalik texnologiyalar.

1) Ha`zirgi waqitta belgilengen pedagogikalik texnologiyalardi bir qansha belgilerge qarap tu`rlerge ajiratamiz. Bul belgiler haqqinda so`z eter ekenbiz, soni esletip o`tiwimiz kerek. Pedagogikalik texnologiya ba`rqulla kompleks xarakterge iye bolip, ol tek g`ana bir faktordan, metodtan, printsipten paydalanbaydi yag`iniy to`mendegi tu`rlerge g`ana ta`n bolg`an monotexnologiyalar tiykarinda joqlig`i. Biraq ha`r bir pedagogikalik texnologiyada tiykarig`i itibar ta`lim protsesinin` ol yamasa bul ta`repine qaratiw na`tiyjesinde olardi sol belgiler boyinsha tu`rlerge ajiratadi. Bul ma`selege tu`rlishe pikirler berilip, olardan ayirimlarin ko`rsetip o`temiz:

- - klassikalik lektsiya
- - texnikaliq qurallar ja`rdeminde oqitiw
- - pikirlesiw sistemasi
- - sabaqliq boyinsha oqitiw
- - kishi toparlar sistemasi
- - komp`yuter ja`rdeminde oqitiw
- - repetitorliq sistema
- - bag`darlastirilg`an basqariw

Bilim aliwshig`a jantasiw tu`ri boyinsha pedagogikalik texnologiyalar to`mendegishe ataladi:

- avtoritar
- didaktikalik bag`darlang`an
- sotsialliq bag`darlang`an
- pedagogikalik bag`darlang`an
- shaxsqa bag`darlang`an
- adamgershilikke ha`m shaxsqa bag`darlang`an
- birge islesiw texnologiyasina bag`darlang`an
- erkin ta`rbiyag`a bag`darlang`an
- ezoterik ta`lim- ta`rbiyag`a bag`darlang`an

Qollanilatug`in tiykarig`i metod boyinsha pedagogikalik texnologiyalar to`mendegishe tu`rlerge ajiraladi:

- dogmatik, reproduktiv metod;
- tu`sindirmeli, ko`rgizbeli;
- rawajlandiruwshi ta`lim
- mashqalali, izleniwli
- do`retiwshilik metod
- bag`darlastirilg`an ta`lim metodi
- dialogli metod
- oyin metodi
- o`zin- o`zi rawajlandiruwshi ta`lim metodi

- axborotli(komp`yuterli) ta`lim metodi

Sho`lkemlestirivshilik tu`rleri bovinsha pedagogikaliq texnologiyalar to`mendegi tu`rlerge bo`linedi:

- ha`zirgi da`stu`riy ta`lim
- shaxsqa bag`darlang`an pedagogikaliq protsess tiykarindag`i pedagogikaliq texnologiyalar
- oqiwshilar xizmetin ha`reketlendiriv ha`m jedellestirivtiykarindag`i pedagogikaliq texnologiyalar
- oqiw protsesin basqariw ha` sho`lkemlestiriv na`tiyjeliligi tiykarindag`i pedagogikaliq texnologiyalar
- materiallardididaktikaliq jaqtan jetilistiriv ha`m rekonstruksiyalaw tiykarindag`i pedagogikaliq texnologiyalar
- jeke pa`nlerdin` pedagogikaliq texnologiyalari
- al`ternativ texnologiyalar
- ta`biyatqa sa`ykeslendirilgen texnologiyalar
- rawajlandirivshi ta`lim texnologiyalari
- birge islesiw mekteplerinin` pedagogikaliq texnologiyalari
- texnologiyalardi proektlew ha`m o`zlestiriv texnologiyalari

Bulardan tisqari shaxstin` o`zgesheligi ha`m sipatlarina bag`darlang`anliq bovinsha pedagogikaliq texnologiyalar to`mendegi tu`rlerge bo`linedi.

- pa`nler bovinsha bilim, oqiw ko`nlikpelerdi qalipelestirivge bag`darlang`an xabar texnologiyalari

- aqiliy xizmet usillarin qalipelestirivge bag`darlang`an operatsion texnologiyalar
- estetikalig ha`m ta`rbiyalig usillardi qalipelestirivge bag`darlang`an emotsional-ko`rkem ha`m emotsional- ta`rbiyalig texnologiyalar
- pikirlew qa`biletin rawajlandirivg`a bag`darlang`anevristikalig texnologiyalar
- a`meliy xizmet tarawin rawajlandirivg`a bag`darlang`an a`meliy texnologiyalar

Pedagogikaliq texnologiyalar joqarida aytilg`anlardan basqa bir qansha belgiler bovinsha da tu`rlerge bo`linedi. Bunday tu`rlerge bo`liniwler ha`r bir pedagogikaliq texnologiyalardin` o`zine ta`n ko`p mazmunli ekenliginen kelip shig`adi ha`m de olardi ilimiy- teoriyalig ha`m de a`meliy maqsetler ko`z- qarastan teren` analizlewge, o`zlestirivge ja`nede rawajlandirivg`a xizmet etedi.

3) Ha`r bir pedagogikaliq texnologiyalar o`zine ta`n pedagogikaliq sistemadan ibarat bolip, ol sistema modullarinan turadi.

Modul ha`r qanday texnologiyandin` tiykarig`i tu`sinikleri bolip, pedagogikaliq texnologiyadag`i modul tu`sinigi bir qansha o`zine ta`n o`zgesheliklerge iye. Modul- pedagogikaliq texnologiyani payda etiwshi strukturalig bo`leklerdi sa`wlelendirivshi tu`sinik. Bul strukturalig bo`lekler yag`iniy modullar en` kishi bo`leklerden ha`m de olardin` tu`rli mug`dardag`i toplamlarinan ibarat boladi. Bunda en` kishi strukturalig bo`lekti en` kishi modul, basqalarin o`z ishine qansha sonday moduldi aliwina qarap tiyisli da`rejedegi modullar delinedi. Bunda kishi modul, modul toplami, birlenshi modul ha`m modul da`rejesi degen tu`siniklerden paydalaniladi.

Olar to`mendegishe:

Kishi modul- pedagogikaliq texnologiyalar quramindag`i en` kishi birlikti sipatlaydi. A`melde bunday kishi moduldi payda etiwshi basqa kishi modullarg`a ajrativ mu`mkin emes dep esplanadi.

Birlenshi modul- pedagogikaliq texnologiyani onin` belgili bir da`rejesinen baslap su`wretlewde da`slepki modul sipatinda tan`lang`an ha`m o`zinin` quramina bir yamasa bir neshe kishi modullardi alatug`in modul toplami.

Modul toplami- pedagogikaliq texnologiyani onin` belgili bir da`rejesinen baslap su`wretlew maqseti tiykarinda bir modul sipatinda esplanag`an bir neshe modullar jiyindisi.

Modul da`rejesi- pedagogikalıq texnologiyani su`wretlew ko`lemine muwapiq ra`wishte tan`lang`an birlemshi modullardin` o`z quramında negizinde qansha modullarg`a iye ekenligi ko`rsetkishi.

Pedagogikalıq texnologiyanın` modullari to`mendegishe da`rejelerge bo`liniwi mu`mkin

1. Bir shinig`iwdi o`tkeriw texnologiyasin sho`lkemlestirwshi modullar
 2. Oqiw pa`ninin` bir temasin, bir bo`limin, bir babin yaki ha`mmesinin` strukturalıq bo`leklerin ha`m de oqitiw texnologiyasin sho`lkemlestirwshi modullar.Olardi bloklar dep atawda mu`mkin.

3. Bir neshe birdey oqiw pa`ninin` strukturalıq bo`leklerinen ha`m de ayirim pa`nlerdi oqitiw texnologiyasin sho`lkemlestirwshi modullar(bloklar)

4.M.B.S nin` strukturalıq bo`lkelerinen ha`m de olardin` orinlaniwin ta`miynlew texnologiyaların sho`lkemlestirwshi modullar.

5. Oqiw joba ha`m bag`darlamalardin` strukturalıq bo`leklerin ha`m de olardin` orinlaniwin ta`miynlew texnologiyasin sho`lkemlestirwshi modullar

6.Ta`lim quralların sho`lkemlestirwshi modullar

7.Pedagogikalıq texnologiya protsesinde qollanilatug`ın usıllardi sho`lkemlestirwshi modullar.Usı modullar arasında bir oqiw shinig`iwin o`tkeriw texnologiyasin payda etiwshi modullar pedagogikalıq texnologiya protsesinin` en` tiykarg`ı buwinin payda etiw menen en` a`hmiyetli bolip esaplanadı.Sunday- aq ta`lim protsesinde qollanilatug`ın usıllardi ha`m de oqitiwshinin` xizmetin ha`m oqiwshi xizmetinde za`ru`r dep esaplaytug`ın hallarda o`z aldına modellestiriw mu`mkin.Modullardi ha`mme jag`daylarda da ta`rtip sanları ha`m da`rejelerin ko`rsetken halda belgilenbeydi.Biraq bunday hallarda pedagogikalıq texnologiyanın` toliq sa`wlelengenligin tiykarli kepillew qiyin boladı.

M.B.S oqiw joba ha`m bag`darlamalar ha`m za`ru`r hallarda joqaridag`ı ta`rtipte modellestiriliwi mu`mkin.Ta`lim quralların ha`r bir shinig`iw ushin, ayirim tema, bap, bo`lim ha`m uliwma bir oqiw pa`ni ushin za`ru`rlik da`rejesine muwapiq modellestiriw mu`mkin.

Modellestiriw ma`deniyati ta`lim- ta`rbiya prtsesinde tu`rli da`rejedegi pedagogikalıq texnologiyalardi jaratiw ha`m a`melde qollaniw xizmeti ja`nede ken` rawajlanip baradı.

4) Ha`zirgi ku`nde pedagogikalıq texnologiya haqqında aniq tu`sinik ha`m ko`z-qarasların` azlilig`i na`tiyjesinde oni jeke metodikalar menen ten` dep esaplaw hallarida ushiraspaqta.Tiykarında olardin` arasında u`lken pariqlar bar.

Metodika- belgili bir jumisti maqsetke muwapiq o`tkeriw metodları, jollari jiyindisi.Ol ayriqsha metodikalarg`a ajiraladı.Pedagogika pa`ni belgili bir oqiw pa`nini oqitiw nizamlılıqların u`yrenedi.

Metodikanin` pedagogikalıq texnologiyadan parqın tu`siniw ha`m a`melde ha`r birinen u`nemli paydalana biliw talap etiledi.Olar arasındag`ı pariq to`mendegishe:

Tiykarg`i tu`sinikler	Pedagogikalıq texnologiya	Metodika
Ta`riypler	Pedagogikalıq texnologiya – insang`a aldın-ala belgilengen maqset boyınsha ta`lim-ta`rbiyalıq ta`sir etiw	Metodika- belgili oqiw pa`nin oqitiw ha`m de ta`rbiya beriw nizamlılıqların u`yretedi.
Maqseti	Ka`mil insandı qaliplestiriw	Ha`r bir pa`ndi oqitiw ta`rbiyalıq jumislardin` sipatli bolıwin ta`miyinlew
Qollaniliwi	Barlıq ta`lim-ta`rbiya protsessinde	Jeke pa`nlerdi oqitiwda ha`m de ta`rbiyalıq jumislarda
Qurallar	Barlıq ta`lim-ta`rbiyalıq qurallar, jeke metodikalar	Ha`r bir pa`ndi oqitiwda ha`m de ta`rbiyalıq jumislarda qollanilatug`ın qurallar
Pedagogikalıq	Ta`lim ha`m ta`rbiya	Ta`lim-ta`rbiya metodikasi tiykarında

protsess	texnologiyasi tiykarinda ta`lim menejmenti ha`m marketingi tiykarinda ta`lim-ta`rbiya tarawindag`i aldin`g`i ta`jiriybelerdi uliwmalastiriw arqali rawajlanip baradi.	do`retiwshi- oqitiwshilardin` aldin`g`i ta`jiriybelerine su`yenip rawajlanip baradi. Pedagogikaliq texnologiyaning` sostavliq bo`legi bolip esaplanadi.
Na`tiyje	Aldin ala belgilengen maqsetke erisiwdin` negizi	Aldin ala belgilengen maqsetke ha`r bir oqitiwshi o`zining` imkaniyatlaridan kelip shiqqan do`retiwshi mug`allimler g`ana na`tiyjege erisedi.
Kelip shig`iwi	Jeke metodikalardin` rawajlanishi na`tiyjesinde kelip shiqqan	Ta`lim-ta`rbiyaning` tu`rli jeke ma`selelerin sheshiwdin` za`ru`riyati na`tiyjesinde kelip shiqqan

Bul jerde ta`lim metodlari qizig`iwshiliqqa jeterli erkinlik bere almaslig`i na`zerde tutilmaqta. Pedagogikaliq texnologiya bolsa balanin` qizig`iwshilig`in ha`r ta`repleme rawajlandirig`a qaratilg`an.

Pedagogikaliq texnologiya tu`sinigi jeke pa`nler ha`m ma`ha`llyiy da`rejelerdeg`i oqitiw metodikalari tu`sinigi menen sa`ykes keletug`in jag`daylar jeke da`rejedeg`i pedagogikaliq texnologiyalarg`a tiyisli. Olar arasinda tek tiykarig`i itibardin` nege qaratiliwinda pariqlar bar.

Texnologiyalarda ko`birek protsessual, mug`darli ha`m esap-kitap komponentleri sa`wlelense, metodikalarda maqset, mazmun, sipat ha`m variantli bag`darlawshi ta`repleri ko`birek sa`wlelenedi. Texnologiya metodikalardan o`zining` qayta tikleniwshiligi, na`tiyjelerdin` turg`inlig`i, ko`plep G`Eger.....G` (eger oqitiwshi talantli bolsa, eger balalar qa`biletli bolsa, jaqsi ata-analar bolsa ...siyaqlilar.) joqlig`i menen pariqladi.

Yag`niy texnologiya tiyisli tayarliqqa iye bolg`an ha`mme qa`nigeler tamaninan qayta tiklew ha`m qollaw mu`mkinshiligi menen ju`da` jeke bolg`an metoddan pariqladi.

Metod – bir ha`reketti a`melge asiriw joli, usili yamasa ko`rinishin ibarat.

Paydalang`an a`debiyatlar:

1. Karimov I. Jetiliskan awlad- O`zbekstan rawajlanishin` tiykari- Tashkent, 1997j.
2. O`zbekstan Respublikasi ta`lim tuwrisindag`i nizam-Tashkent, 1997 j.
3. O`zbekstan Respublika kadrlardi tayarlaw milliy da`stu`ri-Tashkent, 1997 j.
4. J. G. Ywldoshev, S.A. Usmonov G`Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy qilishG` T-2008 j.
5. Osnovi pedagogicheskogo masterstva. Pod.red. Zyazyuna. I-M.1989 god gl.1.
6. Azizxujaeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik maxorat. T. 2003.

Tema. Interaktiv ta`lim, onin` forma ha`m onin` qatnashilari

Joba:

1. Ta`lim- ta`rbiya protsesinde interaktiv metodlardin` orni ha`m imkoniyatlari.
2. Interaktiv metodlardi shinig`iw maqsetine muvapiq tan`law
3. Interaktiv ta`lim ha`m ta`rbiya protsesinin` qatnashilari
4. Interaktiv metodlardin` pedagogikaliq ha`m psixologiyaliq o`zgesheliklari.

Maqseti:

- Talabalarg`a interaktiv ta`lim, onin` formalari boyinsha bilimlerin bekkemlew.
- Talabalarg`a interaktiv ta`lim ha`m ta`rbiya protsesinin` qatnashilari boyinsha mag`liwmatlar beriw.
- Analiz islew ko`nlikpesin rawajlandiriw ha`m erkin so`ylewge, o`z pikir aytiwg`a u`yretiw.

Tayanish tu`sinikler: interaktiv usillar, aqiliy hu`jim, kishi toparlarda islew, shinig`iwlar, razminkalar, aqiliy ha`m fizikaliq razminkalar, h.t.b.

1) Interaktiv metodlar- ta`lim protsesinde oqiwshilar ha`m de oqitiwshi ortasindag`i ha`reketti asiriw arqali oqiwshilardin` bilimlardi o`zlestiriwdi aktivlestiriw, jeke sipatlarin rawajlandiriwg`a xizmet etedi.

Interaktiv metodlardi qollaniw sabaqtin` na`tiyjeliligini arttiriwga ja`rdem beredi. Interaktiv ta`limnin` tiykarg`i kriteriyalari to`mendegiler:

diskussiyalar o`tkiziw, oqiw materiallarin erkin bayan etiwha`m ifodalash imkoniyati, leksiylar saninin` azlig`i, biraq seminarlar saninin` ko`pligi, oqiwshilar baslama ko`rsetiwlerine imkoniyatlar jaratiliwi, kishi topar, u`lken topar, klass ja`ma`a`ti bolip islew ushin tapsirmalar beriw, olar ta`lim- ta`rbiyaliq jumislar na`tiyjeliligini arttiriw da o`zine ta`n a`hmiyetke iye.

2) Interaktiv shinig`iw tu`rleri ko`p bolip, olardi sabaq temasinin` o`zgesheliklerinin` ha`m de ko`zde tutilg`an maqsetlerge muvapiq tan`lanadi ha`m kerekliginshe tayarliq ko`riledi. Interaktiv aktiv shinig`iwda qatnashiw ushin oqiwshilardin` tayarliqlarina o`zine ta`n talaplar qoyiladi, olar shinig`iwda aktiv qatnashiw ushin za`ru`r bilimlardi o`zlestirgen, qarim-qatnasqa tayarliq, o`z- ara birlikte islesiw, erkin pikirlew, o`z pikirini erkin bayan etiw ha`m qorg`ay aliw ko`nlikpeleri h. b. ibarat. Shinig`iwda waqitta u`nemli paydalaniw za`ru`r sha`rt bolip esaplanadi. Bunin` ushin za`ru`rli qurallardi duris tan`law, tayarlaw ha`mde shinig`iwlardi alip bariwshilar ha`m olardin` uaziypalari aniq belgilengen boliw lazim. Interaktiv metodlar menen da`stu`riy ta`lim usillari arasinda o`zine ta`n parqlar bar bolip, ha`r bir oqitiwshi bul parqlardi salistiriw, olardin` bir- birine salistirg`anda abzalliq lari ha`m kemshiliklerin sabaqti jomalastiriw ha`m oni o`tkeriw usillarini tan`lawda duris esapqa aliwi za`ru`r.

Bunda taza bilimlardi beriw, ko`nlikpelerdi qalplestiriw, rawajlandiriw, bekkemlew, bilimlerin ta`kirarlaw, a`melde qollaniw shinig`iwlarinda ha`m de oqiw pa`ninin` o`zgesheliklerin esapqa alg`an halda ha`r bir tema boyinsha shinig`iw ushin en` maqsetke muvapiq bolg`an interaktiv yaki basqa metodlardi duris tan`law na`zerde tutiladi.

Duris tan`lang`an metodlardi qollaniw shinig`iwdin` qiziqli ha`m na`tiyjeli boliw ta`miynleydi. Interaktiv metodlar konstruktivizm teoriyasi menen baylanisli bolip, bul metodlardan a`melde paydalaniwda konstruktivizminin` to`mendegi tiykarg`i juwmaqlarin esapqa aliwi lazim:

- oqiwshi o`zi u`yreniw kerek, kerri halda og`an hesh kim, hesh na`rseni u`yrete almaydi;
- oqitiwshi oqiwshilarg`a bilimlardi G` Aship beriwge G` ja`rdem беретug`in protsessti sho`lkemlestiredi.
- bilim tuwilma bolmaydi, oni adam qalplestiriledi.

3. Interaktiv shinig`iwlar o`zine ta`n sho`lkemlesken du`ziliske iye bolip, oni sho`lkemlestiriw ha`m alip bariw boyinsha xizmet tu`rleri ayriqsha ajratilg`an ha`m ha`r biri boyinsha ayriqsha waziypalar tu`rinde atamalar berilgen. Bunda bir shinig`iw protsessinde sol shinig`iwdi alip bariwshi bir waqitta sol tu`rli waziypalardi orinlawi ko`zde tutiladi. Sonin` menen birge bir shinig`iwdi 2 yamasa 3 pedagog yaki ja`rdemshiler birgelikte alip bariwi ha`m qollaniwi mu`mkin. Olar orinlaytug`in waziypalarg`a baylanisli to`mendegishe ataladi.

1. Moderator – ta`lim mazmunin ajiratiw, modullarin islep shig`iw.

2. Trener – oqiwshilardin` ko`nlikpelerin rawajlandiriwshi shinig`iwlar o`tkeriwshi arnawli tayarliqtan o`tken qa`nige.

3. Tyutor – araliqtan oqitiw bag`darlamalarin jaratiw ha`m orinlaniwin ta`miynlew.

4. Fasilitator – sabaqta ko`mekshi bag`darlawshi, protsesske juwap bermeydi, qarar qabil etpeydi.

5. Mentor- ustaz, u`yretiwhi (jeke ha`m toparlarda)

6. Kouch- bilim aliwshilardin` toliq o`zlestiriwi ushin ja`rdem beriwhi repetitor, instruktur, trener. A`meliyat dawaminda a`meliy shinig`iwdi, jumis protsessin tekseriwhi, baqliwhi. (kouching-ekzamenge eki sport boyinsha tayarliq ko`riw).

7. Konsul`tant- ma`sla`ha`t beriwhi, tu`sindiriwhi, qosimsha mag`liwmat beriwhi.

8. Lektor-teoriyalik mag`liwmatlar menen tanistiriwhi.

9. Ekspert-baqlaw analiz, tekseriwhi, sheshim, usinis mira`t, pikir bildiriwhi.

10. Innovator – jan`aliqlardi ta`lim mazmuni ha`m shinig`iwlar protsessine engiziwhi.

11. Kommunikator o`z-ara baylanislardin` sipati ha`m na`tijeliligini arttiriwhi, rawajlaniwhi.

12. Oqitiwhi – shinig`iw temasi boyinsha ko`zde tutilg`an mazmuninda tanistiriwhi, oqiw protsessine basshiliq.

13. Menedjer – sho`lkemlestiriwhilik, pedagogikalik ha`m ekonomikalik ma`selelerdi sheshiwhi.

14. Spektor- baqlaw, analizlew ha`m sheshimlerde ko`rip shig`iw.

15. Assistent shinig`iw ushin tayarlang`an qurallardi a`melde qollaniwg`a tayarlaw, shinig`iw qatnaslarina ja`rdem berip turiwhi.

16. Kotib kerekli mag`liwmatlardi jazip beriwhi, tiyisli hu`jjetlerde ra`smiylestiriwhi, ornatilg`an ta`rtipte saqlaw.

17. Texnolog-pedagogikalik texnologiya qa`nigesi zamanago`y pedagogikalik texnologiyalar tiykarindag`i bag`darlamalardi islep shig`iw ha`m a`melge asiriwdi ta`miyinlew menen baylanisli ma`selelerdi sheship baradi.

18. Metodist – ta`lim-ta`rbiya metodi boyinsha qa`nige. Bag`darlamalardi islep shig`iwg`a ha`m a`melge asiriwhi protsessinde metodikalik ma`selelerdi sheship baradi.

19. Koordinator - proektor, bag`darlamalardi islep shig`iwg`a basshiliq, olardi a`melge asiriwdi jobalastiriwhi, sa`ykeslendiriw, sho`lkemlestiriwhilik ha`m esap-sanaq ma`selelerin sheshiwhi.

20. Oqiwshilar bilim aliwshilar juwmaqlastirip aytqanda interaktiv ta`lim bir waqitta bir neshe ma`seleni sheshiwhi imkaniyatini beredi. Bulardan tiykarig`isi – oqiwshilardin` kommunikatsiya alip bariwhi boyinsha ko`nlikpe ha`m ta`jiriybelerin rawajlandiriwdi, oqiwshilar arasinda emotsional baylanislar ornatiwg`a ja`rdem beredi, olardi ja`ma`a`t arasinda islewge, o`z doslarinin` pikirini tin`lawg`a u`yretiwhi arqali ta`rbiyalik waziypalardin` orinlaniwin ta`miyinleydi.

Mektepte metodikalik protsessin` ha`zirgi aktual waziypalarinan biri ha`r bir oqitiwhi ayirim tu`rdegi interaktiv shinig`iw oqiw materiallarin a`melde qollaniwhi ushin tayarlig`in sho`lkemlestiriwhi bolip esaplanadi.

Bunda oqitiwhilar o`z qa`nigelik pa`nleri boyinsha o`zleri tan`lag`an temadag`i sabaqlardi en` maqsetke muwapiq interaktiv usillardan paydalanip o`tkeriwhi boyinsha sabaq islenbelerin tayarlaydi ha`m onin` tiykarinda metod birlespe jiyinalasinda sol shinig`iwdi qisqa bayan etip beredi ha`m tiyisli dodalaw o`tkeriledi.

4. Interaktiv metodin` pedagogikaliq psixologikaliq tiykari konstruktivizm teoriyasi bala intellektinin` rawajlanivi en` jaqin rawajlaniw tarawi, intellektin` ko`p tu`rliligi ha`m de joqarida ko`rsetilgen oqiw maqsetleri taksonomiyasi haqqindag`i mag`liwmatlardan ibarat bolip, olardi biliw ha`m de a`melde paydalaniw ha`r bir oqiwshig`a o`z pedagogikaliq sheberligin jetilistiriwi ushin za`ru`r.

Pedagogika pa`ninde konstruktivizm teoriyaliq ha`m a`meliy bag`darlarga iye. Konstruktivizm ko`z-qarasinan ta`lim-bul pikirlew xizmeti ja`rdeminde jeke ta`jiriybe tiykarinda bilimlerde qa`liplestirip baratug`in aktiv protsessten ibarat dep esaplanadi. Bunda haqiyqatti biliwge qaraw ha`reket protsessine tiykarig`i itibar qaratiladi.

Paydalang`an a`debiyatlar:

1. Karimov I. Jetiliskan awlad- O`zbekstan rawajlanivinin` tiykari- Tashkent, 1997j.
2. O`zbekstan Respublikasi ta`lim tuwrisindag`i nizam-Tashkent, 1997 j.
3. O`zbekstan Respublika kadrlardi tayarlaw milliy da`stu`ri-Tashkent, 1997 j.
4. J. G. Ywldoshev, S.A. Usmonov G`Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy qilishG` T-2008 j.
5. Osnovi pedagogicheskogo masterstva. Pod.red. Zyazyuna. I-M.1989 god gl.1.
6. Azizxujaeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik maxorat. T. 2003.

Tema. Mashqalali ta`lim texnologiyasi tiykarlari

Joba:

1. Mashqalali ta`limnin` teoriyalik tiykarlari
2. Mashqalali ta`lim shinig`iwlarin sho`lkemlestirw

Maqseti:

- Talabalarg`a pedagogikalik texnologiya boyinsha bilimlerin bekkemlew.
- Talabalarg`a boyinsha mag`liwmatlar beriw.
- Analiz islew ko`nlikpesin rawajlandiriw ha`m erkin so`ylewge, o`z pikir aytiwg`a u`yretiw.

Tayanish tu`sinikler: *mashqalali oqitiw, analiz, kishi toparlar islew, Dj D`yui, teoriyalik, a`meliy, soraw-juwap h.t.b.*

Mashqalali ta`lim texnologiyalari oqiwshi xizmetin aktivlestiriwge tiykarlang`an. Mashqalali ta`lim texnologiyalarinin` tiykarlari insannin` pikirlewi mashqalani sheshiwden baslanadi ha`m de onin` mashqalalarin aniqlaw, izertlew ha`m sheshiw qa`biletine iye ekenliginen kelip shig`adi. Mashqalali ta`lim oqiwshilardin` do`retiwshilik pikirlewin ha`m do`retiwshilik qa`biletlerin o`siriwde u`lken a`hmiyetke iye. Mashqalali ta`limnin` basli maqseti-oqiwshilardin` mashqalani toliq tu`siniwge erisiw ha`m olardi sheshe aliwg`a u`yrktiwden ibarat. Ha`r tu`rli oqiw pa`nleri boyinsha oqiwshilar sabaq protsesinde mashqalani payda etiwdi ha`m olardi sheshiw usillarin aldin- ala ko`zde tutiwi kerek.

Mashqalali uaqiyani jaratiw usillari:

- oqitiwshi oqiwshilarg`a sabaq temasi menen baylanisli konflikt jag`daydi tu`sindiredi ha`m oni sheshiw jolin tabiwdi usinis etedi.

- bir ma`selege tiyisli ko`z- qaraslardi bayan etedi.

- sheshiw ushin jetkiliksiz yamasa artiqsha mag`liwmatlar bolg`an sorawdin` qoyiliwi qa`te bolg`an ma`selelerdi sheshiwdi usinis etedi h.b.

Mashqalali uaqiyani sheshiw da`rejeleri;

- oqitiwshi mashqalani ortag`a taslaydi ha`m o`zi sheshedi.

- oqitiwshi mashqalani ortag`a taslaydi ha`m onin` sheshimin oqiwshilar menen birgelikte tabadi.

- oqiwshilar o`zleri mashqala qoyadi ha`m onin` sheshimin o`zleri tabadi

Mashqalali uaqiyani sheshiwde qollanilitug`in usillar;

- Mashqalani ha`r- tu`rli ko`z- qarastan u`yreniw, analiz etiw;
- salistiriw, uliwmalastiriw;
- faktlerdi aniqlaw ha`m salistiriw;
- uaqiyag`a baylanisli juwmaq shig`ariw;
- oqiwshilardin` o`zleri aniq sorawlar qoyiw ha`m basqalar;

Mashqalali ta`lim texnologiyasi ju`da` a`yemmgı zamanlardan qa`liplesip kelmete. Ma`selen Gretsiyada mashqalali soraw- juwaplar, a`yemgi Hindistan ha`m Qitayda mashqalali diskussiyalar ken`nen paydalanilg`an. Mashqalali ta`limdi amerikalı psixolog, filosof ha`m pedagog Dj D`yui 1894 jili Chikagoda sho`lkemlestirilgen ta`jiriye mektebinde qollang`an.

Mashqalali ta`limnin` tiykarg`i ideyasi bilimlerde oqiwshilarg`a tayar halda beriw emes, olar ta`repinen sabaq temasına tiyisli mashqalalar boyınsha oqiw- izertlewlerin orınlaw tiykarında o`zlestiriliwin ta`miynlewden ibarat. O`zbekistanda mashqalali ta`limdi qollaniw boyınsha bir neshe a`sirler dawamında mektep ha`m medireselerde Sokratlıq soraw- juwap usilınan ken` paydalaniw tiykarında oqiwshilarda ziyreklik, tez juwap beriwshilik sıpatları ha`m de jaqsi so`ylewge u`yretilgen. Sokratlıq- soraw- juwap usılı ha`zırge shekem en` na`tiyjeli ta`lim usilınan biri sıpatında qollaniladi. Bunda oqiwshi teren` logikalıq pikirlewge, ziyreklikke, aniq ha`m duris so`ylewge, logikalıq ha`m taza so`ylewge ha`m de kritikalıq do`retiwshilik pikirlewge u`yretilgen. Ma`selen Sokratlıq sa`wbetleskende oqitiwshinin` oqiwshi erkin ha`m aktiv pikirlew protsesine alıp kiriwi ha`m de onin` pikirlewindegi qa`teliklerde ziyreklik penen aniqlang`an halda olardı durislawdan ibarat usillar na`zerde tutiladi.

Bunday sa`wbetlesiw basqishların to`mendegishe a`piwayilastirip ko`rsetip beriw mu`mkin;

1) Soraw- juwaplar arqalı oqiwshinin` bilim da`rejesi ha`m pikirlew qa`biletin uliwmalıq tu`rde aniqlaw;

2) U`yrenilip atirg`an temanin` mazmunı oqiwshi motivlerine muwapiqlastiriw. Bul tiykarınan oqiwshinin` qizig`iwshiliq ha`m qa`biletlerine say bolg`an misallar tan`law arqalı a`melge asiriladi.

3) Oqiwshini aktiv qarim- qatnasqa alıp kiriw. Bunda tiykarınan marapatlawusillarınan paydalanadi.

4) Oqitiwshini o`zin bilmeytug`in adam- day, oqiwshiday etip tutiw, sorawlar berip baradi.

5) Oqiwshinin` duris pikirlerin maqtaw arqalı oni ja`ne de erkin ha`m teren`irek pikirlewge, so`ylewge tartiw.

6) Oqiwshinin` qa`te pikirlerin aniqlap bariw

7) Oqiwshinin` qa`te pikirlerine duris pikirdi oqitiwshi ta`repinen ja`ne de aniq logikaliq tiykarlang`an halda bayan etiw ha`m tu`sindiriw arqali oqiwshi ushin mashqalali uaqiya sho`lkemlestiriledi ha`m oqiwshini o`z qa`telerin o`zi durislawg`a bag`darlanadi.

Usi usil joqari na`tiyje beriwi so`zsiz bolip, biraq bunin` aniq sha`rtleri bar.

Bular oqitiwshinin` ken` bilimge ha`m do`retiwshilik pikirlew qa`biletlerine, joqari qarim- qatnas ma`deniyatina, pedagogikaliq sheberlikke iye boliwi siyaqlilardan ibarat.

2) Mashqalali ta`lim shinig`iqlarin sho`lkemlestiriw ha`m basqariw to`mendegi basqishalardi o`z ishine aladi:

- oqiw pa`ni ha`m sabaqlar temasin u`yreniwde olar menen baylanisli mashqalali ma`selelerdi belgilew

- olardan mashqalali uaqiyalar payda etiw ha`m a`melde paydalaniwdi aldin- ala jobalastirip bariw

- oqiwshilardin` tayarlang`anliq da`rejesin esapqa aliw

- kerekli oqiw quralların tayarlaw

- mashqalali uaqiyadag`i bar bolg`an konfliktti ko`rsetiw

- tapsirmani ha`m oni sheshiw ushin sha`rtlerdi tu`sindiriw

- oqiwshilardi mashqalani sheshiwde jiberetug`in qa`telerin, olardin` sebebin ha`m o`zgesheligin ko`rsetiw

- oqiwshilardin` naduris boljawlari tiykarindag`i juwmaqlarin talqilap, duris joldi tabiwg`a ja`rdem beriw h.b.

Mashqalali ta`lim protsesin to`mendegi 3 tiykarig`i basqishqa ajiratiw mu`mkin:

1) Mashqalali waqiya payda etiw (sho`lkemlestiriw)

2) Mashqalani sheshiw boljawlariın qa`liplestirw

3) Sheshimnin` duris ekenligin tekseriw (sheshim menen baylanisli xabardi sistemalastiriw arqali)

Mashqalali waqiya sho`lkemlestiriwde to`mendegiler esapqa aliniwi kerek:

Mashqalalar teoriyalıq yaki a`meliy bag`darda boladi. Sabaqta sho`lkemlestiriletug`in mashqalali waqiya ha`m de oqiwshilarg`a sheshiw usinis etiletug`in mashqalag`a qoyilatug`in en` tiykarig`i talap oqiwshilardin` qizig`iwshilig`in arttiratug`in, en` keminde oqiwshilarg`a qizig`iwshiliq payda etetug`in boliwi kerekligin ibarat. Keri jag`dayda ko`zde tutilg`an na`tiyjege erisiwi imkaniyati bolmaydi. Mashqala oqiwshilardin` bilim da`rejelerine ha`m de intellektual imkaniyatlarına say boliwi kerek.

Sho'lkemlestirilgen mashqalali waqiyani sheshiw ushin tapsirmalar taza bilimlardi o'zlestiriwge yaki mashqalani aniqlap, da'rqa'l sa'wlelendirip beriwge yaki a'meliy tapsirmanini orinlawg'a bag'darlang'an boladi.

Oqiwshilardin` mashqalali waqiyani tu`siniwi, onin` kelip shig`iw sebepleri ha`m de nelerge, qanshelli da`rejede baylanislilig`in qabil etiwleri na`tiyjesinde payda boladi. Bunday tu`sinik aliw bolsa oqiwshilarg`a erkin mashqalani da`lil etiw imkaniyatini beredi.

Mashqalani sheshiw shamalawlarin qa`liplestiriwde oqiwshi o'zlestirgen bilimlari tiykarinda baqlaw, salistiriw, analiz etiw, uliwmalastiriw, juwmaq shig`ariw siyaqli aqiliy xizmetlardi orinlaydi.

Aqiliy xizmettegi tiykarig`i protsess pikirlew protsesi bolip, pikirlewdin` sipati onin` oyshillig`i, erkinligi, do`retiwshiligi, ilimiyligi, tiykarlang`anlig`i, u`zliksizligi, maqsetliligi, tezligi, analizlengenligi, tejemliligi, uliwmalastirilg`anlig`i, menishikliligi, ken`ligi, teren`liligi, isenerliligi, realliliq da`rejesi menen belgilenedi.

Sonin` menen birge intellektual sipatlar este saqlaw, an`law ha`m sol siyaqli psixologiyaliq protsesslardin` tezligi ha`m de basqa parametrlari menen baylanisli. Intellektual rawajlaniw da`rejesi oqitiwshilardi ha`m de oqiwshilarda qanshelli joqari bolsa, sonshelli jaqsi na`tiyjelerge erisiw imkaniyati payda boladi.

Sog`an qarap oqiwshilarda mashqalani seziw, oni aniqlaw, sheshimge tiyisli shamani duris belgilew ha`m sheshimnin` durislilig`in tekseriw qa`biletleri rawajlanip baradi.

Mashqalani sheshiwdi 3 basqishqa ajiratiw mu`mkin:

1) Sipatlaw- bul mashqalanin` alding`i duris dep tabilg`an sebepleri menen baylanisliliqlarin tabiw tiykarinda a`melge asiriladi.

2) Tekseriw- buni tan`lag`an sebeptin` aqibetinde sheshilip atirg`an mashqalali sho'lkemlestiriliwi duris ekenligin tiykarlaw menen a`melge asiriladi.

3) Tu`sindiriw- bul mashqalanin` sheshimi ne ushin duris ekenligin tastiyoqlawshi sebeplardi aniqlaw tiykarinda a`melge asiriladi.

Mektepte ha`r bir oqitiwshi ayirim tu`rdegi mashqalali oqitiw shinig`iwinin` oqiw-materiallarinan a`melde qollanuw ushin tayarlawdi sho'lkemlestiriwi kerek. Oqitiwshilar o`z qa`nigelik pa`nleri boyinsha o`zleri tan`lag`an temadag`i sabaqti en` maqsetke muwapiq mashqalali oqitiw tu`rlarinin paydalanip o`tkiziw boyinsha sabaq islenbesin tayarlaydi ha`m onin` tiykarinda metod birlespe ag`zalari qatnashiwinda sol shinig`iwdi taliqlaydi.

Paydalang`an a`debivatlar:

1. Karimov I. Jetiliskan awlad- O`zbekstan rawajlaniwinin` tiykari- Tashkent, 1997j.
2. O`zbekstan Respublikasi ta`lim tuwrisindag`i nizam- Tashkent, 1997 j.
3. O`zbekstan Respublika kadrlardi tayarlaw milliy da`stu`ri- Tashkent, 1997 j.
4. J. G. Ywldoshev, S.A. Usmonov G`Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliy joriy qilish G`T-2008 j.
5. Osnovi pedagogicheskogo masterstva. Pod.red. Zyazyuna. I-M. 1989 god gl.1.
6. Azizxujaeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik maxorat. T. 2003.

